

ẢNH HƯỞNG CỦA NỘI DUNG, PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC ĐẠI HỌC ĐẾN VIỆC HÌNH THÀNH ĐỘNG CƠ NGHỀ NGHIỆP Ở SINH VIÊN

ThS. NGUYỄN VĂN SƠN

Trường Đại học Chính trị

Dòng cơ nghề nghiệp - yếu tố cơ bản cấu thành nên xu hướng nghề nghiệp của sinh viên - giữ vai trò thúc đẩy, định hướng người sinh viên lĩnh hội và tham gia vào lĩnh vực nghề nghiệp đã chọn. Động cơ nghề nghiệp của sinh viên không có sẵn, mà được hình thành trong quá trình học tập, rèn luyện, dưới sự tác động, ảnh hưởng của rất nhiều yếu tố như: môi trường xã hội, dạy học và giáo dục, điều kiện của nhà trường, đặc điểm ngành nghề... Trong bài viết này, chúng tôi bàn về ảnh hưởng của nội dung, phương pháp dạy học với tư cách là các thành tố của quá trình dạy học đại học đến sự hình thành động cơ nghề nghiệp của sinh viên hiện nay.

1. Một số vấn đề lí luận và thực tiễn

Động cơ nghề nghiệp của sinh viên được hình thành thông qua quá trình người sinh viên ý thức về các nhu cầu của bản thân, đổi chiều và gắn kết giữa đòi hỏi của bản thân với các yêu cầu của xã hội, của lĩnh vực nghề nghiệp; sau đó, lựa chọn đối tượng, phương thức thỏa mãn nhu cầu từ môi trường học tập, rèn luyện và lĩnh vực nghề nghiệp mà họ tham gia; cuối cùng, hiện thực hóa các nhu cầu thành lí do cụ thể, trực tiếp của những nỗ lực trong hoạt động lĩnh hội và thực hành nghề nghiệp. Vậy, nội dung, phương pháp dạy học đại học có ảnh hưởng gì đến quá trình này?

Nội dung dạy học đại học là hệ thống các tri thức, kĩ năng nghề nghiệp cần trang bị cho sinh viên, bao đảm cho sinh viên khi ra trường có thể đảm nhiệm được công việc theo đúng lĩnh vực ngành nghề được đào tạo. Các tri thức, kĩ năng nghề nghiệp, một mặt phản ánh đặc điểm, tính chất của lĩnh vực ngành nghề, mặt khác phản ánh những yêu cầu, đòi hỏi đối với cá nhân muốn gắn bó với nghề nghiệp đó. Thông thường, nội dung dạy học đại học được thiết kế và trang bị cho sinh viên gồm 2 khối kiến thức: kiến thức giáo dục đại cương và kiến thức giáo dục chuyên nghiệp. Khối kiến thức giáo dục chuyên nghiệp gồm có kiến thức cơ sở (bao gồm cơ sở nhóm ngành, cơ sở ngành), kiến thức ngành và kiến thức chuyên ngành. Do đó, theo tiến trình đào tạo, khi được tiếp cận với các khối lượng kiến thức, sinh viên sẽ gắn kết dần giữa đòi hỏi của cá nhân với yêu cầu của nghề nghiệp, xã hội và lựa chọn các đối tượng, phương thức thỏa mãn nhu cầu tương ứng. Vì vậy, nội dung dạy học đại học chỉ phối việc sinh viên nhận thức về các nhu cầu của

bản thân và lựa chọn đối tượng, phương thức thỏa mãn từ môi trường học tập và lĩnh vực nghề nghiệp đang được đào tạo; từ đó ảnh hưởng lớn đến quá trình hình thành động cơ nghề nghiệp. Nếu nội dung dạy học bao đảm tính lí luận, tính thực tiễn, sát với chức trách, công việc của người học sau khi ra trường thì sẽ thúc đẩy việc hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên. Ngược lại, động cơ nghề nghiệp của sinh viên sẽ chậm hoặc khó hình thành nếu nội dung dạy học kém hấp dẫn, xa rời thực tiễn, không sát với chức trách của người học sau này.

Phương pháp dạy học đại học bao gồm cả phương pháp dạy và phương pháp học. Đó chính là con đường giúp cho sinh viên chiếm lĩnh được các tri thức, kĩ năng nghề nghiệp. Tuy nhiên, việc chiếm lĩnh tri thức, kĩ năng nghề nghiệp, xét về phương diện hình thành động cơ nghề nghiệp, lại là phương thức chủ yếu để thỏa mãn nhu cầu và là thực tiễn để các nhu cầu của sinh viên được cụ thể hóa thành lí do thúc đẩy hoạt động lĩnh hội, thực hành nghề nghiệp. Phần lớn các nhu cầu của sinh viên như: có công ăn việc làm bảo đảm ổn định cuộc sống sau này, có trình độ học vấn cao và tay nghề vững vàng, mong muốn trưởng thành về nhân cách và có vị thế xã hội phù hợp, muốn đáp ứng mong mỏi của gia đình, người thân... chỉ được thỏa mãn một khi họ chiếm lĩnh và làm chủ được tri thức, kĩ năng nghề nghiệp. Vì vậy, phương pháp dạy học đại học có tác dụng củng cố phương thức thỏa mãn nhu cầu của sinh viên, trực tiếp ảnh hưởng đến việc sinh viên cụ thể hóa các nhu cầu thành động cơ nghề nghiệp. Nếu phương pháp dạy học phù hợp, bao đảm cho việc lĩnh hội tri thức, kĩ năng nghề nghiệp diễn ra thuận lợi, hiệu quả thì sẽ có tác dụng tích cực, góp phần đẩy nhanh quá trình hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên.

Kết quả khảo sát của chúng tôi đối với 60 giảng viên và trên 200 sinh viên thuộc các trường: Đại học Nguyễn Huệ, Đại học Chính trị, Đại học Trần Quốc Tuấn (tháng 6/2010) đã nhận được ý kiến đánh giá tương đối thống nhất về mức độ ảnh hưởng của nội dung, phương pháp dạy học đại học đến quá trình hình thành động cơ nghề nghiệp của sinh viên. Trong số các yếu tố được nêu ra, có 81,8% ý kiến đồng ý với "nội dung dạy học", 73,6% đồng ý với "phương pháp dạy học". Điều này cho thấy, nội dung và phương pháp dạy học đại học có ảnh hưởng rất lớn đến việc

hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên trong quá trình đào tạo.

Trên thực tế, hiện nay việc hình thành động cơ nghề nghiệp của sinh viên ở một số trường đại học, bên cạnh những thuận lợi, còn đang gặp những khó khăn nhất định. Trước những khó khăn chung của lĩnh vực ngành nghề, trước những tác động phức tạp từ phía xã hội, nhiều sinh viên đã có động cơ nghề nghiệp rõ ràng, ổn định; từ đó tích cực học tập, rèn luyện, có chí hướng phấn đấu, yên tâm gắn bó với nghề nghiệp đã chọn và phấn khởi nhận công tác sau khi tốt nghiệp ra trường. Tuy nhiên, vẫn còn tình trạng sinh viên chưa xác định rõ động cơ nghề nghiệp, hoặc động cơ nghề nghiệp hình thành chậm, không ổn định, biểu hiện qua việc không yên tâm học tập, rèn luyện, thậm chí bỏ học khi đã bước sang năm học thứ hai, thứ ba. Điều này vừa gây lãng phí cho xã hội, gia đình, vừa ảnh hưởng xấu đến con đường phấn đấu trong tương lai của chính các sinh viên đó.

Có nhiều nguyên nhân đang cản trở việc hình thành động cơ nghề nghiệp của sinh viên hiện nay như: tác động tiêu cực của mặt trái kinh tế thị trường và các tệ nạn xã hội; những hạn chế nhất định về nội dung, phương pháp dạy học đại học, về giáo dục và quản lý sinh viên; những yếu kém về mặt nhận thức, kinh nghiệm vốn sống, khả năng thích ứng, làm chủ bản thân của chính người học... Trong đó, những hạn chế về nội dung, phương pháp dạy học đại học là một nguyên nhân đáng phải quan tâm. Theo kết quả khảo sát của chúng tôi, có trên 60% ý kiến của giảng viên cho rằng nguyên nhân cản trở việc hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên là do hạn chế về nội dung, phương pháp dạy học. Trong khi đó, gần 30% số sinh viên thừa nhận rằng nguyên nhân khiến họ đang gặp khó khăn trong học tập, từ đó trăn trở với việc chấp nhận nghề nghiệp của mình là do nội dung, phương pháp dạy học chưa đáp ứng được nguyện vọng. Một số trường đại học, trong đánh giá về công tác giáo dục - đào tạo, vẫn có nhận định rằng nội dung dạy học chưa cập nhật nhiều thông tin mới, chưa cân đối giữa lý thuyết và thực hành, một số nội dung còn trùng lặp; đổi mới phương pháp dạy học chưa hiệu quả, phương pháp học tập của sinh viên còn thụ động, máy móc; tính tích cực, sáng tạo trong học tập, nghiên cứu chưa cao, vận dụng lí luận vào thực hành còn lúng túng... Chúng tôi cho rằng, trong điều kiện phát triển mạnh mẽ của các lĩnh vực khoa học như hiện nay cùng với sự gia tăng của nhu cầu nhận thức ở sinh viên, những hạn chế về nội dung, phương pháp dạy học đại học rõ ràng đang là một trong những nguyên nhân chủ yếu cản trở quá trình hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên.

Những vấn đề lí luận và thực tiễn nêu trên đã cho thấy, nội dung, phương pháp dạy học đại học có ảnh hưởng to lớn đến quá trình hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên. Nếu được bảo đảm tốt, nội dung, phương pháp dạy học sẽ thúc đẩy việc hình thành động cơ nghề nghiệp. Ngược lại, nếu nội dung, phương pháp dạy học có những hạn chế thì sẽ trở thành một nguyên nhân chủ yếu gây khó khăn cho việc hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên trong quá trình đào tạo. Đây là vấn đề đòi hỏi sự quan tâm của các cấp lãnh đạo, quản lý cũng như đội ngũ giảng viên ở các trường đại học.

2. Những yêu cầu đặt ra hiện nay

2.1. Về hoàn thiện nội dung dạy học đại học

Để phát huy ảnh hưởng tích cực đến quá trình hình thành động cơ nghề nghiệp ở sinh viên, chúng tôi cho rằng, nội dung dạy học đại học phải tiếp tục được hoàn thiện, bảo đảm tính hiện đại, tính thực tiễn, sát với chức trách của người học sau khi ra trường. Cần chú ý sự cân đối, phù hợp giữa các khối kiến thức, giữa tỉ lệ lý thuyết và thực hành; kiên quyết khắc phục tình trạng trùng lặp, nhồi nhét quá tải đối với người học; nội dung kiến thức phải cập nhật được thông tin mới, theo kịp sự phát triển của khoa học công nghệ, đặc biệt là sự vận động, phát triển của chính lĩnh vực nghề nghiệp mà sinh viên đang được đào tạo.

Việc hoàn thiện nội dung dạy học ở các trường đại học, trên thực tế, cũng đang gặp những khó khăn nhất định, bởi vì vừa phải bảo đảm tính ổn định tương đối, vừa phải đáp ứng yêu cầu của thực tiễn đặt ra, nhất là trong xu thế mở cửa, hội nhập quốc tế hiện nay. Mặt khác, hoàn thiện nội dung dạy học là vấn đề thuộc chức năng quản lý của nhà trường và các khoa chuyên ngành, nhưng khi triển khai thực hiện lại đòi hỏi những nỗ lực trực tiếp của mỗi giảng viên. Chỉ có thể thông qua từng bài giảng, giờ lên lớp, thực hành, bằng trình độ và lòng nhiệt huyết của người thầy, những kiến thức cơ bản, hiện đại, có tính thực tiễn, tính định hướng liên hệ vận dụng mới được chuyển tải tới sinh viên, trở thành nền tảng vững chắc để sinh viên rèn luyện kỹ năng nghề nghiệp, kỹ năng giải quyết các nhiệm vụ của thực tiễn hoạt động nghề nghiệp sau này. Do đó, việc hoàn thiện nội dung dạy học đại học vốn thuộc chức năng quản lý của nhà trường, của cơ quan chuyên trách, song hiệu quả đến đâu thì vẫn phụ thuộc vào trình độ sư phạm và tinh thần trách nhiệm của đội ngũ giảng viên.

2.2. Về đổi mới phương pháp dạy học đại học

Trong những năm gần đây, việc đổi mới phương pháp dạy học ở các trường đại học cũng đang là vấn đề được sự quan tâm của các nhà quản lý, các nhà giáo và đồng đảo sinh viên. Tuy nhiên, đổi mới theo hướng nào thì hiện cũng chưa hoàn toàn thống

(Xem tiếp trang 64)